WIKIPEDIA

Crnogorski jezik

Crnogorski jezik (ISO 639-2 kôd: `cnr` (https://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes_name.php?code_ID=515);[4] na ćirilici *црногорски језик*, engleski *Montenegrin language*, ruski *черногорский язык*), materinski jezik Crnogoraca i dio jezičnoga sustava koji se stručno naziva srednjojužnoslavenski dijasustav.

Crnogorski jezik	
crnogorski	
Države **govorenja:**	Crna Gora Srbija (Vojvodina, Mali Iđoš)[1]
Regije **govorenja:**	Europa
Etnicitet:	Crnogorci
Broj govornika:	229.251 (u Crnoj Gori, 2011.) 876 (u Hrvatskoj, 2011.)[2] 2519 (u Srbiji, 2011.)[3]
Rang:	
Razredba:	indoeuropski baltoslavenski slavenski južnoslavenski **crnogorski**
Jezični kôd	
ISO 639-**1**:	-
ISO 639-**2**:	cnr
ISO 639-**3**:	cnr

Vidi također: Jezik | Jezične porodice i jezici | Popis jezika po kodnim nazivima |Dodatak: Popis jezika

Sadržaj

Status crnogorskoga jezika

- Od donošenja Ustava Crne Gore u listopadu 2007. crnogorski je jezik službeni. Članak 13. crnogorskog Ustava precizira kako je službeni u Crnoj Gori crnogorski jezik, a ćirilično i latinično pismo imaju ravnopravan položaj.[5]
- **Pravopis crnogorskog jezika i pravopisni rječnik** usvojen je službenom odlukom Vlade Crne Gore (Ministarstva prosvjete) 10. srpnja 2009. godine.[6][7]
- **Gramatika crnogorskog jezika** je odobrena od strane Savjeta za opće obrazovanje 21. lipnja 2010.[8], autori: Adnan Čirgić, Josip Silić, Ivo Pranjković.[9]

Oktoih, prva crnogorska tiskana knjiga

Pravopis crnogorskoga jezika

Podrobniji članak o temi: Pravopis crnogorskoga jezika

Pravopis crnogorskoga jezika zasnovan je na sljedećim normama:

- Model za crnogorsku jezičnu normu je jezični sloj koji pripada svim autohtonim crnogorskim građanima;
- Pravopis poštuje normu: *Piši kao što zboriš, a čitaj kako je napisano;*
- Ijekavica je normativna, u skladu s crnogorskom tradicijom i suvremenom uporabom;
- Općecrnogorski fonemi nastali jekavskom jotacijom *ć, đ, ś* i *ź* dio su crnogorske standardnojezičke norme;
- Kodificirani je standardni crnogorski četveroakcentski sistem s dužinama;
- Pravopisom se nije sporovodilo jezično arhaiziranje, niti se njime normiraju jezični lokalizmi, dijalektizmi i provincijalizmi izvan suvremene uporabe

32 slova

Crnogorski jezik, za razliku od drugih jezika na južnoslavenskom prostoru, sadrži 32 glasa i slova.[10]

Uz 30 prisutnih slova i glasova u drugim južnoslavenskim jezicima, crnogorski jezik, također ima:

- meko *Š*, poseban glas iz spojenog S i J, grafem ***Ś***;
- meko *Ž*, poseban glas iz spojenog Z i J, grafem ***Ź***.

Glasovi *Ś* i *Ź* su dio autohtonog nacionalnog jezičkog nasljeđa Crnogoraca.

Azbuka/Abeceda crnogorskog jezika

Azbuka (ćirilica):

- ***А Б В Г Д Ђ Е Ж З З́ И Ј К Л Љ М Н Њ О П Р С С́ Т Ћ У Ф Х Ц Ч Џ Ш***.

Abeceda (latinica):

- ***A B C Č Ć D Dž Đ E F G H I J K L Lj M N Nj O P R S Š Ś T U V Z Ź Ž***.

Crnogorski govori

Crnogorski govori su ijekavski/jekavski štokavski govori. Kriteriji koji su nekoć u serbokroatistici rabljeni za podjelu crnogorskih govora - a to su: a.) zamjena *jata* i b.) akcentuacija) - nisu potvrdili znanstvenu utemeljenost podjele crnogorskih govora na dva odijeljena dijalekta. (*istočno-hercegovački* ili mlađi ijekavski [hrv-eas] dijalekt na zapadu i sjeverozapadu i *zetsko-južnosandžački* ili staroijekavski [srp-zet] u ostalim dijelovima Crne Gore).

U crnogorskim govorima kao cjelini, prema stavu Fakulteta za crnogorski jezik i književnost, tri su govorne skupine:

- *jugoistočna*[11],
- *sjeverozapadna* i
- *skupina govora crnogorskoga dijela Sandžaka*.

Navedene podjele crnogorskih govora ne treba tumačiti da su oni zasebni dijalekti - jer za takav status ne posjeduju dovoljan broj zasebnih, ni makro, ni mikro, specifičnosti.[12]

Montenegristika

Slavistički studij koji se bavi crnogorskim jezikom i crnogorskom književnošću zove se **montenegristika**. Utemeljitelj montenegristike je Vojislav P. Nikčević.

Povijest crnogorskog jezika

Podrobniji članak o temi: Povijest crnogorskog jezika

Počeci crnogorske pismenosti sežu do sredine 9. stoljeća, odnosno u razdoblje Dukljanskoga kraljevstva.

Povijesni razvoj crnogorskoga jezika može se podijeliti na šest razdoblja:

- ***dukljansko razdoblje*** (od sredine 9. st., do osamdesetih godina 12. st.) [13];
- ***zetsko razdoblje*** (od osamdesetih godina 12. st. do kraja 15. st.) [14][15];
- ***razdoblje pisanoga jezika*** (od kraja 15. st. do sredine 18. st.) [16];
- ***razdoblje nekodificiranoga književnog jezika*** (od sredine 18. st. do tridesetih godina 19. st.) [16][17];

- ***prijelazno razdoblje*** (od tridesetih godina 19. st. do Prvoga svjetskog rata [16];
- ***vukovsko razdoblje*** (od Prvoga svjetskog rata do naših dana), koji ima dvije etape: belićevsku (međuratni period) i suvremenu (od 1944. godine).

Kroz povijest

Sam termin *crnogorski jezik* prvi je puta upotrijebio francuski autor, pukovnik *Vialla de Sommieres* u svom putopisu iz 1813. *Voyage historique et politique au Montenegro* koji je publicirao kao knjigu u dva toma 1820. godine.

Slovo Ś na latinici

Slovo Ź na latinici

Vuk Karadžić u djelu na njemačkom jeziku *Montenegro und die Montenegriner* iz 1837. nastoji demantirati Sommiera koji "veli za Crnogorski jezik da je dijalekt Grčkoga" [18].

No, sam Karadžić u istom djelu nudi definiciju kako su "Crnogorci Slaveni Srpske grane Grčkoga zakona" (grčke vjeroispovijesti) [19], kao što je neznanstveno druge južnoslavenske narode ili dijelove tih naroda proglašavao Srbima.

Srpski književnik Ljubomir Nenadović u svojem poznatom djelu *O Crnogorcima* 1856. objavio je kako je, prilikom posjeta Crnoj Gori sredinom 19. stoljeća, ustanovio da *Crnogorci govore crnogorskim jezikom* [20].

Nenadović je također ostavio zapis kako je obavljao promidžbu da se u crnogorskim školama izučava srpski jezik, te da će, ne bude li tako, tvrdio je Nenadović, razlike između crnogorskog jezika i srpskog u budućnosti biti još veće:

> **„U svim školama, jezik je – crnogorski, u mnogome različan je od onoga priznatog, lijepog jezika na kome je Biblija prevedena. Govorio sam jednom prilikom na Cetinju da bi trebalo, radi književnog jedinstva, da uvedu onaj jezik kojim se danas piše u Beogradu i Novom Sadu. Taj je jezik, na kojem se dosada najviše pisalo i radilo, ostati će zauvijek kao srpski književni jezik. Ako Crnogorci produže svoje škole kao do sada, onda, poslije sto godina, između ta dva jezika biti će veća razlika nego što je između portugalskog i španjolskog. Ja ne kažem koji je jezik ljepši, samo napominjem da bi, za ljubav književnoga jedinstva, trebalo manjina pristupiti većini, i da svi koji jedno srpsko ime na sebi nose počnu i jednim jezikom pisati. No na Cetinju nisu nimalo skloni tome.”**

Za jednog zajedničkog putovanja kroz Crnu Goru, dvojica prijateljâ, Vuk Karadžić i Ante Mažuranić su se prepirali kako narod u Crnoj Gori zove svoje jezik. Pitali su tamošnje ljude koje su susretali kojim jezikom govore. Većina je rekla da govore *crnogorskim*, a poneki bi rekao i *hrišćanskim* jezikom. Priču s ovog putovanja je Ante Mažuranić objavio, a Vuk Karadžić nikad nije to opovrgnuo [21].

Enciklopedija Britannica u izdanju 1911. godine u posebnoj natuknici izdvaja poseban crnogorski jezik[22], premda mu ne pripisuje osobite razlike glede srpskoga i hrvatskoga:

> **„Crnogorski jezik je praktično identičan sa srpsko-hrvatskim: on demonstrira određene dijalektičke varijacije i pozajmljuje do određene mjere i iz turskog i talijanskog.”**

Mađarski slavist Jozsef Bajza je 1927. u svojoj studiji *Crnogorsko pitanje, (izvorno A montenegrói kérdés)* [23] napisao:

> **„Petovjekovna borba koju su Crnogorci vodili s Turcima izolovala ih je od svijeta i sabila u vrletne i nepristupačne klance. I zato su ostali izolirani i jezikoslovno. Njihov se jezik razvijao neovisno i dobio je izvorno obilježje. Čak i u jeziku se manifestira državna i nacionalna neovisnost Crne Gore"**

.

Hrvatski leksikograf Marijan Filipović u svom Đačkom leksikonu (1976.) bilježi crnogorski kao jedan od južnoslavenskih jezika.[24] Prema njegovim navodima iz Predgovora, *u njemu [su] obrađeni svi pojmovi i riječi koje se nalaze u školskim knjigama osnovnih škola, rađenih prema najnovijem nastavnom planu.*

Borba za priznanje crnogorskog jezika

Prvi je od crnogorskih intelektualaca zatražio uvođenje materinskog, crnogorskog jezika, u Ustav i školstvo Radoje Radojević potkraj 1960-ih.

Podrobniji članak o temi: Osporavana kultura:Kritike i polemike

U jednom članku 1970. Radojević piše (cit.u orig, crnogorski):

> **„Crnogorski jezik ima posebnu leksiku, koje nema ni u srpskom ni u hrvatskom jeziku ili je u njima malo poznata, da ne pominjem ostale velike razlike i posebnosti. U toj leksici ima dosta riječi koje postoje i u srpskom ili u hrvatskom jeziku, ali s drugijem ili sasvim suprotnijem značenjima. Dosta posebnih pojmova koje sadrži crnogorski jezik ne označavaju, recimo, predmet (u realnom i apstraktnom smislu) karakterističan za duhovni i materijalni život Crnogoraca, te se i u djelima pisaca rijetko javljaju. U tome slučaju, iako svojstveni za cjelokupni crnogorski književni jezik, oni se, u odnosu na druge jezike čiji pojmovi preovlađuju u skupnoj valorizaciji, javljaju kao 'dijalektizmi', 'provincijalizmi', 'arhaizmi', itd."**

Uprava *Udruženja književnika Crne Gore* je početkom 1971. godine objavila javno priopćenje[25] u kojem se veli (*citat u originalu*):

> **„... Sve više se raspravlja i u najširim društvenim krugovima o problemima jezika i jezičkih varijanata i društveno-političkim reperkusijama koje iz toga proizlaze. I u Crnoj Gori ova pitanja postaju sve aktualnija... odredbe Novosadskog dogovora po kojima se književni jezik Srba, Hrvata i Crnogoraca razvio „oko dva glavna središta, Beograda i Zagreba"... potpuno ignoriše Crnogorce... Ne možemo prihvatiti odredbe Novosadskog dogovora iz kojih proizlazi da su crnogorski pisci književni jezik naučili u Beogradu ili Zagrebu... Nijesu li crnogorski pisci oduvijek govorili i pisali svojim jezikom, koji su naučili u svojoj kući, jezikom koji je stvarao i kojim govori crnogorski narod?... Jezik Crnogoraca nastajao je u specifičnim ljudskim, društvenim i kulturno-istorijskim uslovima. Za postojanje crnogorske jezičke varijante ima isto toliko vrijednih argumenata kao i za ostale varijante. Pokušaj negiranja naše jezičke varijante i osporavanje prava na nacionalno ime za jezik kojim govore Crnogorci, često se svodi na negiranje crnogorske književnosti i nacije..."**

Jezikoslovac dr. Vojislav Nikčević tijekom 1990-ih objavio je niz znanstvenih djela kojima je proučavao povijest crnogorskog jezika, te obavio prvi pokušaj njegovog kodificiranja.

Posebnost crnogorskog jezika podržao je i 62. Kongres Međunarodnog P.E.N.-a (Perth, Australija, 1995.) kada je posebnom rezolucijom pozvao "srpsku i crnogorsku državu , u ime obveza i načela sadržanih u Povelji UN, UNESCO-a i PEN-a, na zaštitu i promicanje jezikoslovnih i kulturnih prava svih stanovnika Crne Gore" [26].

Vojislav P. Nikčević obavio prvi pokušaj kodificiranja crnogorskoga jezika

Crnogorski književnik Borislav Jovanović je 2005. u knjizi *Crnogorski književni urbanitet* [27] artikulirao pitanja negiranja, ignoriranja i potcjenjivanja crnogorskog jezika:

„Na crnogorski jezik još se gleda kao na nekakav jezički diluvilijal, na varijante i podvarijante, provincijalizme, crnogorizme - sve u skladu s unitarnim i asimilatorskim filološkim koncepcijama. Međutim, crnogorski jezik, usprkos zatiranju, nije potrošen, ponajmanje je izumro jezik. Naprotiv, riječ je o holosteričnom, živom jeziku. Pretekao je sve što mu se dešavalo posljednjih sto godina. I to ponajprije govori o njegovom živom biću. O povijesnom utemeljenju u svojoj strukturi. Nije nestala njegova fonološka, morfološko-sintaksička, ortografska bitnost i individualnost. Ono što nije sačuvano u živom govoru (a jeste skoro sve) sačuvano je u knjigama... Živa jezička praksa u Crnoj Gori ima sva obilježja povratka izvorne ijekavice što je organski fundament crnogorskog jezika... Crnogorski pisci su održali crnogorski jezik, dali mu i daju osporavani znanstveni i nacionalni legitimitet. Tako crnogoski jezik nije ostao bez svoga zavičaja; njegova književna uporaba postala je i njegova najeminentnija citadela. Svoju materinsku memoriju sačuvao je crnogorski jezik upravo na stranicama pisane i usmene književnosti. Što je više sabijan, crnogorski jezik se više odazivao a crnogorski pisci su vjerovali u nerazorivu, entelehijsku moć, svog materinskog jezika"

.*Podrobniji članak o temi: Crnogorska književnost*

Među književnicima i poznatijim javnim ličnostima koji su do službenog priznanja deklarirali da govore crnogorskim jezikom su: Vojislav P. Nikčević, Radoje Radojević, Radovan Zogović, Radoslav Rotković, Savo Brković, Pavle Mijović, Slavko Perović, Jevrem Brković, Dragoje Živković, Danilo Radojević, Ratko Đurović, Aleksandar Bečanović, Balša Brković, Božo Bulatović, Borislav Jovanović, Novak Kilibarda, Mirko Kovač, Mladen Lompar, Vuk Minić, Milorad Nikčević, Andrej Nikolaidis, Milorad Popović, Veljko Radović, Milovan Radojević, Dragan Radulović, Ognjen Spahić, Marko Vešović, Ratko Vujošević, Čedo Vulević, Rajko Cerović, Branko Pavićević, Igor Lukšić, Svetozar Marović, Filip Vujanović, Milo Đukanović, Jovo Kapičić, Mijat Šuković, Dimitrije Popović, Veljko Bulajić...

Na popisima

Prvi puta u povijesti Crne Gore na popisu stanovništva 2003. bilo je moguće izjasniti se o crnogorskom jeziku kao materinskom i nešto preko 140.000 građana Crne Gore, koji čine 22% stanovništva, izjasnilo se da im je crnogorski jezik materinski [28].

Na popisu 2011. se 36,967% ili 229.251 građana Crne Gore se deklariralo da im je crnogorski materinski jezik.[29]

Karakteristike crnogorskoga jezika

Unatoč sustavnoj filološkoj unifikaciji koja se kroz škole provodi već stoljeće i pol, a jedno vrijeme i kroz masovne medije, svakodnevni, živi crnogorski jezik umnogome je sačuvao svoja izvorna svojstva.

Crnogorski jezik ima poseban tip ijekavice. Kao oblikovani socio-lingvistički entitet, crnogorski jezik nastao je i razvijao se pod posebnim povijesnim okolnostima, a također ima svoje fonološke, prozodijske, morfološke, leksičko-frazeologijske, pravopisne i druge posebnosti, te književnu samopotvrdu.

ГОРСКІЙ ВІЕНАЦЪ

ИСТОРИЧЕСКО СОБЫТІЕ

ПРИ

СВРШЕТКУ XVII ВІЕКА.

СОЧИНЕНІЕ

П. П. Н.

ВЛАДЫКЕ ЦРНОГОСКОГА

У БЕЧУ,

1847.

Gorski vijenac

- Crnogorska jotacija *d* i *j* daje: *đevojka, niđe, ponеđeljak, ovđe, đed.*
- Analogija postoji i kod *c* i *j* koji se spajaju u *ć* (*ćepanica, ćelokupni*) i *t* i *j* (*šćeti, šćedoše*).
- Primjeri posebne fonološke ijekavice crnogorskog jezika: *sijeno*, *bijelo*, *nijesam*.
- Primjeri posebne morfonološke ijekavice crnogorskog jezika: *tijeh*, *ovijeh*, *ovijema*, *tijema*.
- Umjesto lokativa u svakodnevnom se crnogorskom jeziku koristi i akuzativ, a primjeri su: *Živi u grad, Ćera đecu po ulica, Voda u krš.*
- Osobne zamjenice - *ja, ti, sebe* - u genitivu, dativu, akuzativu i vokativu imaju nastavak *e*, pa se na crnogorskom jeziku veli i *Daj mene tu knjigu* ili *Tebe ću vrnuti oni dug*.
- Crnogorski jezik, za razliku od drugih Južnih Slavena, ima dodatna dva fonema: meko *Š* i meko *Ž*. Usprkos nekim prijedlozima, nije prihvaćena standardizacija mekog *Z*.

Kako poljski jezik sadrži meko *Š* (šj) i *Ž* (žj), a prof. Vojislav Nikčević preuzeo je poljske grafeme i predložio latinične i ćirilične grafeme za crnogorski jezik - *Ś* i *Ź*.

Za meko crnogorsko *Z* (dz) predložio je prof. Nikčević grafem *З*, no taj glas i grafem nije standardiziran (primjeri uporabe fonema *З* u crnogorskom jeziku: *зavala*, *зera*, *зanovijetati*, *biзin*, *зinзula*, *зamantati*, *bronзin*).[30]

- Primjeri uporabe fonema Ś u crnogorskom jeziku: *śutra, śever, śeme, ośetiti, śediti, śekirati, śerav, pośekotina, Miśa* (nadimak)
- Primjeri uporabe fonema Ź u crnogorskom jeziku: *iźutra, źenica, iźede, iźelica, iźljeći, Źaga* (nadimak).
- Primjeri uporabe imenica u crnogorskom jeziku: *predśednik, śekira, lijes, lama, putijer, jeka, mišćelo, brondzin, urivak, gravalje, pinjata, konata, banak, deka, škanj, kamarin, kotula, stolovača, ožeg, mašice, sač, škatula, šalpa, špag, ogar, cijeđ, jeina, štica, sapatnik, sopernik, lubarda, kudelja, ljesa, baun, iščupak, pojata, pržina, śedok, razvale, razura, riječanje, luča, koštanj, ruga, mjed, jarošt, čislo, nožice, kufijerta, ckvrna, gramata, hrtenica, dne, očalin, drača, teća, tica, izba, krupa, teno, tjeskota, trupina, ljutac, ljučevina, vlaka, stima, rapa, ponjava, podina, čajina, čoek, parapet, śenokos, pjev, sakup, varevina, guvno, izvanjac, božjak, cijuk, cjepač, javje, zbiće, fiska, maragun, acal, argat, jav, badanj, banak, krtola, kučak, bječva, bogatun, navlaštito, uvor, sijerak, gvardija, grun, zviježđe, šiljeg, sić, dekica, prenje, kuneta, šterika, śet(a), frkun, saket, frnjoka, puce, štramac, utek, tavalja, zađevica, zapt, zvijerac, raka, kotarica, priganica, načpolj, zublja, petrusin, ožica, kašeta, plot, takulin, šnala, solijerna, svojta, fis, frčka, koc, aljine, čapra, kiljan, brav, pavrijez, čengele, čkuklja, lastra, raštan, lupež, banda, sičija, fuzda, crevlje, pośeta, čaktar, vjeđa, džanja, strag, pokajanje, baština, plotina, škrinja, pipun, direk, oriz, bizin, špiglo, stud, džupa, teslica, košćela, mamuta, makanja, osjena, kokot, kot, krok, kulje, laznina, nugao, lužina, luka, masak, mješina, pjesna, odsuda, oraj, polom, potoč, pot, okit, otpis, pupulj, Arbanas, jaspra, bogatun, capa, frmentin, korota, mudrina, pośekotina...*
- Primjeri uporabe glagola u crnogorskom jeziku: *iźljeći, opsijecati, čepukati, bastati, banuti, trenući, uljeći, fištati, cjelivati, trsiti, bataliti, brečati, ćosati, davijati, doakati, obijediti, obršiti, oburdati, otpagavati, pasati, planuti, prismakati, razjagmiti, razminuti , razurati, rogiti, salećeti, sekati, skučiti, slučiti, survati, panuti, utvarati, pomaljati, milušiti, mrčiti, trijebiti, drobiti, zanijeti, obisti, utuliti, kumiti, šćuliziti, iskati, uždíti, uljesti, vardati, propasti, umučati, prešućeti, iźesti, frisnuti, vrnuti, naličiti, zađenuti, odvrvjeti, miljeti, odmiljeti, zaruđeti, śenjati, vrijeći, omatufiti,*

oditi, driješiti, sjargati, otrsiti, zamandaliti, konačiti, svijati, ucvijeliti, pošeniti, povrnuti, prepanuti, udijevati, alavertiti, piždriti, obidovati, žlijebiti, njunjoriti, žuliti, čunuti, snijevati, itati, stužiti, upiriti, zjati, prigati, navrnuti, krepati, šlapnuti, špijati, cotati, klepati, danuti, krivati, obalaverditi, jakati, zadijevati, śesti, priprijeti, krknuti, minuti, ogranuti, odaslati, ożeći, pregnuti, prignati, putiti, arlaukati, čamovati, čunuti, kiśeliti, kojevitezati... [31].

Korelacija s hrvatskim jezikom

Crnogorski vladar i pjesnik Petar II. Petrović Njegoš sredinom 19. stoljeća u svojim književnim i epistolarnim radovima koristio je riječi koje su u uporabi u hrvatskom jeziku, poput *tko, tisuća, zrcalo, zrak, vrag, pirun* itd.

Leksik crnogorskog jezika, osim specifičnih glasova, karakterizira i mnogo tzv. predslavenskih arhaizama, te adoptiranih turcizama i talijanizama. Glede jezičnog suodnosa s hrvatskim jezikom, nedvojbena je bliskost s čakavskim narječjem u Istri, odnosno s govorima južnodalmatinskih otoka (Lastovo), te u nekim slučajevima s kajkavskim. Također, evidentna je sličnost s govorom Dubrovčana.

"*U tradicionalnom crnogorskom društvu, u doba nekodificirane norme crnogorskog književnog i govornog jezika do nametnute kodifikacije tzv. srpskog ili srpsko-hrvatskog jezika postojala je zajednička jezgra i sloj crnogorskog i hrvatskog jezika... Sve vladike - gospodari Petrovići i onodobni Crnogorci u unutarnjoj i vanjskoj komunikaciji upotrebljavali su leksik i sintaksu koja je danas karakteristična za hrvatski jezik.*"[32]. Tvorba budućeg vremena je najčešće kao u hrvatskom, kao i uporaba infinitiva [32].

U Peroju, gdje se nalazi mala skupina etničkih Crnogoraca, stoljećima se očuvala posebna crnogorska štokavština (zetsko-južnosandžačkog dijalekta).[33]

Korelacija s drugim jezicima

Crnogorski jezikoslovac Branko L. Šoć je 2002. tiskao knjigu *Romanizmi i grecizmi u crnogorskom jeziku: kontinentalni dio Crne Gore* [34] ,u nakladi Centralne narodne biblioteke "Đurađ Crnojević", u kojoj je identificirao preko 5.000 riječi i izraza stranoga porijekla u suvremenom crnogorskom jeziku s objašnjenjima i etimologijom.

Pisma

U Crnoj Gori Ustavom je definirana ravnopravna uporaba ćirilice i latinice.

Tri dnevne novine, *Pobjeda*, *Vijesti* i *Dnevne novine*, tiskaju se na latinici, a *Dan* na ćirilici. Jedina dva politička tjednika, *Monitor* i *Revija D*, tiskaju se na latinici.

Nacionalna televizija, *Javni servis Televizija Crne Gore*, sve tekstualne segmente programa (logo, reklame, najave) ispisuje na latinici, kao i gotovo sve druge veće i lokalne televizijske postaje (*TV IN*, *TV Atlas*, *TV MBC*, *TV Montena*, *TV Vijesti*, *Pink M* itd.).[35]

U internetskom prometu, koristi se i dominantno latinica, manjim dijelom ćirilica. Internetske stranice Skupštine Crne Gore [36] i Predsjednika Crne Gore [37] i Vlade Crne Gore paralelno koriste latinicu i ćirilicu.[38]

Kodificiranje

24. siječnja 2008. je crnogorska Vlada na prijedlog svog Ministarstva prosvjete i znanosti donijela Odluku o stvaranju Vijeća za standardiziranje crnogorskog jezika (crnogorski: *Savjeta za standardizaciju crnogorskog jezika*). Za čelnu osobu su postavili predsjednika Matice crnogorske, književnika Branka Banjevića [39].

Članovi su *Savjeta za kodifikaciju crnogorskog jezika* su bili: književnik i predsjednik Matice crnogorske Branko Banjević, dr. Rajka Glušica (Filozofski fakultet u Nikšiću), književni kritičar Milorad Stojović, književnik i akademik Mirko Kovač, književnik i akademik Mladen Lompar, književni kritičar Rajko Cerović, književnik i akademik Čedo Vuković, književnik i akademik Zuvdija Hodžić, dr. Milenko Perović (Filozofski fakultet u Novom Sadu), dr. Zorica Radulović (Filozofski fakultet u Nikšiću), dr. Tatjana Bečanović (Filozofski fakultet u Nikšiću), dr. Igor Lakić (dekan Instituta za strane jezike u Podgorici) i dr. Adnan Čirgić (Filozofski fakultet u Nikšiću)[40].

Stručnu pomoć standardiziranju crnogorskog jezika dali su i hrvatski jezikoslovac dr. Josip Silić i ukrajinska jezikoslovka dr. Ljudmila Vasiljeva.

Mišljenja

Hrvatski jezikoslovac Dubravko Škiljan srpskom je tjedniku *Vreme* (od 23. kolovoza 1996.)[41], odgovarajući na pitanje koliko su uopće srpski i hrvatski jezik različiti, izjavio:

> „**Pitate to sasvim krivu osobu, jer ja sam valjda posljednji u Hrvatskoj koji javno tvrdi da su tipološki i strukturalno, dakle sa stajališta karakteristika koje su inherentne jezičkoj strukturi, hrvatski i srpski jezik - pa i bošnjački i crnogorski – još jedan te isti jezik. Čini se da se to može dokazivati, na primjer, time što je njihov fonološki sistem jedan. Najbliži tome da se izdvoji kao poseban jezik nije hrvatski nego crnogorski - onog trenutka kada u svoj standardni jezik uvedu meko *Š*, *Ž* i *Z* kao posebne foneme, koji će vjerojatno imati, što nije neophodno, i posebne grafičke znakove, oni ce napraviti puno odlučniji korak nego što su sve promjene učinjene ovdje u svrhu razdvajanja jezika. Jer, to je nešto što čvrsto definira jezičnu strukturu, broj ili sistem fonema**."

Spor

Iako istinsko književno djelo pripada svima, a ponajprije čitateljima, zanimljivo je istaknuti da postoje izvjesni prijepori kad je riječ o smještanju nekih djela Petra II. Petrovića Njegoša (primjerice *Gorskog vijenca*) u korpus nacionalne književnosti. To djelo crnogorske nacionalne književnosti uvrštavaju u svoju književnost i Srbi.

Jezikoslovac crnogorskog porijekla, Danilo Vušović, u svojoj je doktorskoj disertaciji *Prilozi proučavanju Njegoševa jezika* 1930. tvrdio da *Gorski vijenac* ima "pokrajinski" i/ili "dijalektički" rang. No, takve tvrdnje teško je zasnovati na činjenicama. Primjerice, sam je jezikoslovac Vušović u istom radu identificirao čak 340 značajnijih osobina u Njegoševom jeziku koje su "van norme" srpskoga pravopisa.[42]

Kronologija službenog imenovanja jezika

Tijekom 20. stoljeća postojalo je ukupno pet crnogorskih ustava. Ustavom iz 1992. prvi je put u crnogorskoj povijesti uveden – kao službeni jezik u ustav – jezik pod nazivom *srpski jezik ijekavskog izgovora*. Crna Gora je tada bila članicom SRJ.

Ustav Knjaževine Crne Gore iz 1905. uopće ne normira koji je jezik službeni. No, u crnogorskom *Zakonu o narodnijem školama* od 1907. (prerađen 1911. godine) piše u članku 1. sljedeće: "Zadatak je narodnijema školama,da vaspitavaju djecu u narodnom i religijskom duhu i da ih spremaju za građanski život a naročito

da šire prosvjetu i sprsku pismenost u narodu", te da se pohađa srpska škola a predmeti su srpski jezik i povijest.[43]

U Ustavu *Narodne Republike Crne Gore* iz 1946. ne imenuje se službeni jezik, no u njegovom članku 113. navodi se kako se "sudski postupak vodi na srpskom jeziku".

Novosadski dogovor od 10. prosinca 1954. precizirao je u članku 1. sljedeće: *"Narodni jezik Srba, Hrvata i Crnogoraca jedan je jezik. Stoga je i književni jezik koji se razvio na njegovoj osnovi oko dva glavna središta, Beograda i Zagreba, jedinstven, s dva izgovora, ijekavskim i ekavskim"*. Ovaj je zaključak dostavljen i *Skupštini NR Crne Gore*.

Crnogorski ustav iz 1963. spominje da je u *Socijalističkoj Republici Crnoj Gori* srpskohrvatski službeni jezik. Ustav SR Crne Gore iz 1974. službeni jezik navodi pod imenom *srpskohrvatski jezik ijekavskoga izgovora*.[44]

U anketi dnevnika Vijesti od 1. veljače 2003. o jezicima u Crnoj Gori su gotovi svi crnogorski intelektualci koji su bili navedeni u njihovoj anketi su jasno, neskriveno i izričito napisali da govore isključivo crnogorskim jezikom.[45]

Drugi jezici u Crnoj Gori

Tijekom popisa 2011. stanovništvo se, osim onih koji su crnogorski jezik (36,97%) označili kao materinski, glede jezika očitovalo ovako:

- srpski:*42,88%*
- albanski: *5,27%*
- bošnjački: *5,33%*
- hrvatski: *0,45%*
- srpsko-hrvatski:*2,63*.

Vlada Crne Gore 2003. u školske je programe uvela *maternji jezik* koji se navodi kao "crnogorski, srpski, bošnjački, odnosno hrvatski jezik". Albanski jezik se uči u općinama koje naseljava albansko stanovništvo.

Od 2011. promjenjen je naziv predmeta *maternji jezik*, pa se u crnogorskim školama izučava predmet: *Crnogorski - srpski, bosanski i hrvatski jezik i književnost.*

Literatura o crnogorskom jeziku

O crnogorskom jeziku postoje brojna znanstvena i pubististička djela. *Institut za crnogorski jezik i književnost* iz Podgorice od 2004. tiskao je knjige, autorska djela, te časopise i zbornike sa znanstvenih simpozija na temu crnogorskog jezika [46]:

- ***Crnogorski jezik u novom Ustavu Republike Crne Gore***, Cetinje-Podgorica 2004. (zbornik)
- ***Vuk Karadžić i Crnogorci***, Cetinje 2005. (zbornik)
- ***Norma i kodifikacija crnogorskog jezika***, Cetinje 2005. (zbornik)
- ***Tekuća crnogorska istoriografija i povijesna leksikografija***, Cetinje 2007. (zbornik)
- **Vojislav P. Nikčević**, ***Štokavski dijasistem – norma i kodifikacija***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje, 2004.
- **Milorad Nikčević**, ***Ogledi, studije, susreti. Apologetika crnogorskoga jezika***, Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva „Croatica – Montenegrina“ & Crnogorsko kulturno društvo

„Montenegro – Montenegrina“ & Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Osijek 2004.

- **Milorad Nikčević & saradnici**, ***Perojski kulturnopovijesni mozaik. Povijesno-kulturni presjek crnogorske enklave u Istri***, Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva „Croatica – Montenegrina“ & Crnogorsko kulturno društvo „Montenegro – Montenegrina“ & Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje Osijek – Podgorica 2005.
- **Žarko L. Đurović**, ***Bard crnogorskoga jezika***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje 2005.
- **Petar II. Petrović Njegoš**, ***Lažni car Šćepan Mali***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje 2005.
- **Krsto Pižurica**, ***Vojislav P. Nikčević kao njegošolog***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje 2006.
- **Vojislav P. Nikčević**, ***Jezičke i književne teme***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje 2006.
- **Vojislav P. Nikčević**, ***Atentat na Gorski vijenac***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje 2006.
- **Milorad Nikčević**, ***Komparativna filološka odmjeravanja***, Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva „Croatica – Montenegrina“ & Crnogorsko kulturno društvo „Montenegro – Montenegrina“ & Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje Cetinje – Osijek 2006.
- **Adnan Čirgić**, ***Jezički neprebol***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje 2007.
- **Adnan Čirgić**, ***Rječnik govora podgoričkih muslimana – karakteristična leksika***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje 2007.
- **Milorad Nikčević & Jakov Sabljić**, ***Najnoviji glasovi crnogorske proze. Književnoteorijski i izborni pregled***, Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva „Croatica – Montenegrina“ & Crnogorsko kulturno društvo „Montenegro – Montenegrina“ & Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje Osijek - Cetinje 2007.
- **Adnan Čirgić**, ***Govor podgoričkih muslimana – sinhrona i dijahrona perspektiva***, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje „Vojislav P. Nikčević“, Cetinje 2007.
- **Skupina autora**, ***Stoljetni hrvatski i crnogorski književni i jezični identiteti***, Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva „Croatica – Montenegrina“ & Crnogorsko kulturno društvo „Montenegro – Montenegrina“ & Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje - Osijek 2008.
- **Nikola I Petrović - Njegoš**, ***Despa***, Matica crnogorska & Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje “Vojislav P. Nikčević”, Cetinje 2008..

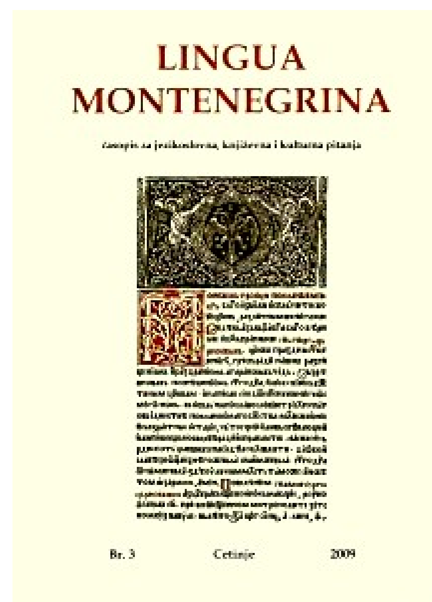
Knjižnice Filozofskog fakultetu Sveučilišta u Zagrebu imaju sljedeće knjige na temu crnogorskoga jezika, te njegovog oblikovanja kroz književno-teorijska i povijesna razmatranja:

- **Nikčević, Vojislav P.**, ***Jezikoslovne studije***, Cetinje, Centralna narodna biblioteka Republike Crne Gore "Đurđe Crnojević" , 2004, 522 str.
- **Nikčević, Milorad**, ***Ogledi, studije, susreti:apologetika crnogorskoga jezika***, Osijek, Hrvatsko-crnogorsko društvo prijateljstva Croatica-Montenegrina RH, Crnogorsko kulturno društvo Montenegro-Montenegrina Osijek, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje Cetinje, 2004, 235 str.
- **Nikčević, Milorad**, ***Filološke studije:interkulturalni kontekst***, Podgorica, GEOS; Cetinje, Crnogorsko-hrvatsko prijateljsko društvo Ivan Mažuranić, 2002, 270 str. (Nakladnička cjelina:Biblioteka Crnogorsko kulturno nasljeđe ; knj. 1)
- **Nikčević, Vojislav P.**, ***Kroatističke studije***, Zagreb, Erasmus naklada, 2002, 508 str.[47]

Lingua Montenegrina

Lingua Montenegrina je specijalizirani časopis za proučavanje crngorskog jezika, u nakladi *Instituta za crnogorski jezik i književnost*.

Redakcijski odbor časopisa: *dr. Radoslav Rotković* (Herceg Novi), *dr.* Josip Silić (Zagreb), *dr. Svenka Savić* (Novi Sad), *dr. Vukić Pulević* (Podgorica), *dr. Milorad Nikčević* (Osijek), *Žarko L. Đurović* (Cetinje), *dr. Amira Turbić-Hadžagić* (Tuzla), *dr. Przemyslav Brom* (Katowice), *Aleksandra Banjević* (Podgorica), *dr. Aleksandra Nikčević-Batrićević* (Podgorica), *dr. Ljudmila Vasiljeva* (Lavov), *dr. Milica Lukić* (Osijek), *Aleksandar Radoman* (Podgorica), *dr. Adnan Čirgić* (Podgorica).

Naslovnica časopisa *Lingua Montenegrina*

Tipkovnica za crnogorski jezik

Koncem 2009. jedna crnogorska tvrtka ponudila je na prodaju prve primjerke računalne tipkovnice usklađene s pravopisom crnogorskoga jezika *CHERY G83-6928LUNMN-2*.[48]

Studiji crnogorskog jezika

Filozofski fakultet u Nikšiću

Na državnom *Filozofskom fakultetu u Nikšiću* ustanovljen je 2008. godine četvorogodišnji studij *Crnogorski jezik i južnoslavenske književnosti - osnovni akademski studij* na kojem se izučavanju:

- *Suvremeni crnogorski jezik (standardizacija i pravopis)*
- *Suvremeni crnogorski jezik (fonologija i fonetika)*
- *Suvremeni crnogorski jezik (morfologija)*
- *Povijest crnogorskog jezika (fonetika)*
- *Suvremeni crnogorski jezik (tvorba riječi)*
- *Povijest crnogorskog jezika (morfologija)*
- *Suvremeni crnogorski jezik (sintaksa proste rečenice)*
- *Suvremeni crnogorski jezik (sintaksa padeža)*
- *Suvremeni crnogorski jezik (sintaksa složene rečenice)*
- *Suvremeni crnogorski jezik (sintaksa glagolskih oblika)* [49]

U nazočnosti rukovoditelja Filozofskoga fakulteta u Nikšiću, prvi diplomirani profesori crnogorskoga jezika su promovirani 17. listopada 2012. godine, i to:

- Katarina Bigović, Novica Vujović, Zorica Nedić, Snežana Bošković, Marijana Pajović, Dragana Bajčeta.[50]

Godišnje se u prosjeku u jednoj generaciji školuje oko 35 profesora crnogorskoga jezika.

Prvu doktorsku tezu na Odsjeku za crnogorski jezik Filozofskog fakulteta u Nikšiću obranila je rujna 2013. Marina Krstajić; naslov njezine disertacije je *Jezik i stil lirske narodne poezije Crne Gore*.[51]

Fakultet za crnogorski jezik i književnost u Cetinju

Nekadašnji *Institut za crnogorski jezik i književnost* , sa sjedištem u Podgorici, utemeljen prosinca 2003. godine s ciljem izučavanja i kodificiranja crnogorskoga jezika, ugašen je sredinom 2014. na način da je transformiran u *Fakultet za crnogorski jezik i književnost* sa sjedištem u Cetinju.

U prvoj generaciji tog fakulteta, školske 2014. godine, četvorogodišnji studij je upisalo 40-ak studenata.

Prema nastavnom programu temeljnih akademskih studija iz 2014./2015. godine, na tom se fakultetu izčavaju i predmeti:

- *Pravopis crnogorskoga jezika*
- *Crnogorska srednjovjekovna književnost*
- *Povijest crnogorskoga jezika do polovine 18. stoljeća*
- *Crnogorska književnost renesanse, baroka i prosvjetiteljstva*
- *Crnogorska književnost romantizma i moderne*
- Po*vijest crnogorske kulture*
- *Crnogorska književnost 20. stoljeća(prvi dio)*
- *Pregled crnogorske filologije*
- *Crnogorska književnost 20. stoljećaa (drugi dio)*
- *Metodika nastave crnogorskoga jezika i književnosti*
- *Istorija crnogorske umjetnosti (izborni predmet).*[52]

Zanimljivost

Ravnatelj nekadašnjeg podgoričkog *Instituta za crnogorski jezik i književnost* Adnan Čirgić (rođen 1980. godine) prvi je doktor crnogorskog jezika. Čirgić je svoju doktorsku disertaciju na temu „*Govor podgoričkih muslimana*“, obranio potkraj 2007. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Osijeku.[53]

Wikizvor

- oldwikisource:Main Page/Crnogorski

Izvori

1. Koprivica, P., *Crnogorski službeni jezik u Malom Iđošu* (http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Crnogorski-sluzbeni-jezik-u-Malom-Idjosu.lt.html) // Politika Online, 8. prosinca 2010., Beograd : Politika novine i magazini d.o.o., pristupljeno 17. veljače 2012.
2. Državni zavod za statistiku RH (http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_08/h01_01_08_RH.html) Popis stanovništva u RH 2011. - stanovništvo prema materinskom jeziku, po gradovima/općinama
3. Službeni podatak o broju govornika crnogorskog jezika u Srbiji 2011. g. (http://www.portalanalitika.me/region-svijet/srbija/91742-u-srbiji-crnogorskim-jezikom-govori-2519-graana-.htm)
4. ISO 639-2 Language Code List - Codes for the representation of names oflanguages (Library of Congress) (https://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/code_changes.php). *www.loc.gov*. Kongresna biblioteka pristupljeno 29. 12. 2017
5. "USTAV CRNE GORE (2007.)" (http://www.skupstina.me/cms/site_data/ustav/Ustav%20Crne%20Gore.pdf) pristupljeno 12. veljače 2012.

6. "Vijest o službenom verificiranju rječnika i pravopisa crnogorskog jezika." (http://www.pgportal.info/vijesti/crna-gora/5492-dva-nova-slova-u-pravopisu-.html) pristupljeno 11. srpnja 2009.
7. Rječnik i pravopis crnogorskoga jezika (http://www.gov.me/files/1248442673.pdf) (**PDF**)
8. Vijest o usvajanju Gramatike crnogorskoga jezika (http://www.cafemontenegro.com/index.php?group=22&news=122650)
9. *Novi list*, Josip Silić: Hrvatski je različit od srpskog jezika i srpski od hrvatskoga, 11. rujna 2010. (http://novine.novilist.hr/default.asp?WCI=Rubrike&WCU=285928592863286128632 85A2858285928582863289828972 88F28632863285D2859285B285C285E285F2863286328632863G)
10. "Vijest o službenom verificiranju rječnika i pravopisa crnogorskog jezika" (http://www.pgportal.info/vijesti/crna-gora/5492-dva-nova-slova-u-pravopisu-.html) pristupljeno 11. srpnja 2009.
11. U okviru *jugoistočne skupine govorne* specifičnosti pojedinih crnogorskih plemena nešto su izrazitije, pa se može govoriti o pet govornih grana: 1.) podlovćenska govorna grana (teritorija četiri stare nahije i Crnogorsko primorje od Perasta do Bara; 2.) barsko-mrkojevićka govorna grana; 3.) kučko-pipersko-bratonožićka govorna grana; 4.) zetsko-podgorička govorna grana (kojoj pripadaju i Tuzi s okolicom, te govor crnogorske dijaspore u Vraki i Skadru); 5.) donjopješivačko-bjelopavličko-vasojevićka govorna grana. No, svakako, broj specifičnosti navedenih govornih grana *jugoistočne skupine govora* nesrazmjerno je manji od broja njihovih zajedničkih crta.
12. Fakultet za crnogorski jezik i književnost, "Crnogorski govori" (http://www.fcjk.me/o-jeziku)
13. Dukljansko kraljevstvo
14. Zetska država
15. Crnojevića država
16. Crnogorska država 1698. - 1851.
17. Sveti Petar Cetinjski
18. Vuk Karadžić o crnogorskom jeziku u djelu *Montenegro und die Montenegriner* (1837.) (http://img265.imageshack.us/img265/6460/vukzanjemcezitelji4lm.jpg)
19. "Vuk Karadžić o Crnogorcima" (http://www.filg.uj.edu.pl/~wwwip/postjugo/texts_display.php?id=134) pristupljeno 20. srpnja 2008.
20. "Ljubomir Nenadović o crnogorskom jeziku" (http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/dokumenti/drugi_o_cg_i_crnogorcima.htm) pristupljeno 17. ožujka 2008.
21. pretisak: Govor izrečen u saborskoj sjednici dne 16. veljače 1898. prigodom adresne razprave od zastupnika dra Ante Trumbića, Kolo Matice hrvatske, 1 (149) 1991., br.1-2, str. 200-201
22. Montenegrina, digitalna biblioteka crnogorske kulture (http://www.montenegrina.net/pages/pages1/religija/crnog_pravosl_crkva_i_crnog_jezik_u_enciklopediji_britanica.htm)
23. Jozsef Bajza, "A montenegrói kérdés", Budapesti szemle A magyar tud. Akademia megbizasabol (601 szam, str. 321-372),Budapest, 1927. (http://www.montenegro-canada.com/articles/article/1998396/33361.htm)
24. Marijan Filipović (lingvist), ***Đački leksikon***, crteži Dubravka Budića i Mirka Šalamona, »Zrinski« tiskarsko-izdavački zavod – Čakovec, Zagreb, 1976., str. 264.
25. LINGUA MONTENEGRINA, br. 3, Cetinje 2009.,str. 569-570 (http://www.icjk.me/lm/files/LM3.pdf)
26. "O Rezoluciji Međunarodnoga PEN centra o crnogorskom jeziku (1995.g.)" (http://www.montenegrina.net/pages/pages1/jezik/sreten_perovic_o_crnogorskom_jeziku.htm) pristupljeno 20. srpnja 2008.
27. Borislav Jovanović, Crnogorski književni urbanitet
28. "Monstat - Vjeroispovijest,maternji jezik i nacionalna ili etnicka pripadnost prema starosti i polu u Crnoj Gori– Podaci po opstinama" (http://www.monstat.cg.yu/Popis.htm) pristupljeno 20. srpnja 2008.
29. Službeno izvješće Zavoda za statistiku Crne Gore - MONSTATA o rezultatima popisa 2011.g. (http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje%281%29.pdf) (**PDF**)
30. Prijedlog dr. Vojislava Nikčevića za crnogorsku latiničnu i ćiriličnu abecedu (http://img379.imageshack.us/my.php?image=originalmontenegrinlangqn0.gif)

31. Primjeri uporabe imenica i glagola u crnogorskom jeziku (http://www.montenegro-canada.com/articles/article/6030238/104214.htm)
32. HRT (http://www.hrt.hr/index.php?id=76&tx_ttnews%5Btt_news%5D=59525&cHash=17c34bb5d6) Sreten Zeković: Jezgra hrvatskog i crnogorskog jezika, 14. siječnja 2010., pristupljeno 1. listopada 2010.
33. LZMK - Istarska enciklopedija (http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=588) L. Pliško: Crnogorska štokavština Peroja
34. Branko L. Šoć: *Romanizmi i grecizmi u crnogorskom jeziku: kontinentalni dio Crne Gore* (http://catalog.lib.washington.edu:1087/record=b528756)
35. "Javni servis Televizija Crne Gore" (http://www.rtcg.cg.yu/) pristupljeno 20. srpnja 2008.
36. Sajt Skupštine Crne Gore na latinici (http://www.skupstina.me/)
37. Sajt predsjednika Crne Gore na latinici (http://www.predsjednik.me/)
38. Sajt Vlade Crne Gore na latinici (http://www.gov.me/naslovna)
39. (crnog.) PCNEN - Prve crnogorske elektronske novine (http://www.pcnen.com/detail.php?module=15&news_id=361) Osnovan Savjet za standardizaciju crnogorskog jezika, 24. siječnja 2008., pristupljeno 14. rujna 2010.
40. Odluka Vlade Crne Gore o formiranju *Savjeta za kodificiranje crnogorskoga jezika* (http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:LAEqHsK-QZMJ:www.pobjeda.co.me/citanje.php?datum%3D2008-01-25%26id%3D134431+istorija+crnogorskog+jezika&hl=sr&ct=clnk&cd=10&lr=lang_sr)
41. "Hrvatski lingvist Dubravko Škiljan o crnogorskom jeziku" (http://www.montenegro.org.au/o_jeziku.html) pristupljeno 21. studenoga 2019.
42. Polemika oko Njegoševa jezika (http://www.montenet.org/language/karabeg.html)
43. Crnogorski *Zakon o narodnijem školama* iz 1907.
44. Geršković, Leon; Đokić, Aleksandar; Ivanović, Branislav; Marković, Mileta; Misajlovski, Vasko; Šinkovec, Borut; Petković, Svetomir; Milinić, Obrad; Stanojević, Novak; Kršul, Ivan. *Ustavi i ustavni zakoni : tekstovi Ustava i ustavnih zakona : osnovne karakteristike novog ustavnog sistema* (Informatorovi priručnici), knj. 1. i 2., Informator, Zagreb, 1974., str. 571. (http://books.google.com/books?hl=en&id=4wgNAQAAIAAJ&q=srpskohrvatski)
„U tim je odredbama utvrđeno da je u SR Crnoj Gori u službenoj upotrebi srpskohrvatski jezik ijekavskog izgovora i da su ravnopravna oba pisma – ćirilica i latinica."
(Geršković (et al.), 1974., 571.)
45. Božo Bulatović: Crnogorski ante portas, CKL, br.53/2003.
46. Stranica Instituta za crnogorski jezik i jezikoslovlje "Vojislav P. Nikčević" (http://linguamontenegrina.blogspot.com/2009/02/institut-za-crnogorski-jezik-i.html)
47. Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (http://szi-humanistika.ffzg.hr/webpac/rm=results&show_full=1&f=UncontrolledTerms&v=crnogorski%20jezik%20-%20studije)
48. Kompjuterska tastatura za crnogorski jezik (http://www.pixel.co.me/sajttastature.pdf) (**PDF**)
49. Stranica Filozofskoga fakulteta u Nikšiću (http://www.ff.ac.me/)
50. Promoviranje prvih diplomiranih profesora crnogorskoga jezika u Nikšiću, 17. listopada 2012. godine (http://www.pobjeda.me/2012/10/17/predstavljeni-prvi-profesori-crnogorskog-jezika/)
51. Prva disertacija na odsjeku za crnogorski jezik http://www.portalanalitika.me/drustvo/vijesti/1prva-disertacija-na-odsjeku-za-crnogorski-jezik
52. Fakultet za crnogorski jezik i književnost (Nastavni plan osnovnih akademskih studija (cg) (http://www.fcjk.me/wp-content/uploads/2014/09/Nastavni_plan.pdf)
53. Vijest o obrani doktorske disertacije Adnana Čirgića (2007.g.) (http://www.antenam.net/lo ok/article.tpl?IdLanguage=11&IdPublication=1&NrArticle=10967&NrIssue=787&NrSection=20)

Vanjske poveznice

- Pravopis crnogorskoga jezika (http://www.gov.me/files/1248442673.pdf)
- Gramatika crnogorskoga jezika (https://www.academia.edu/34062630/ADNAN_%C4%8CIRGI%C4%86_at_BULLET_IVO_PRANJKOVI%C4%86_at_BULLET_JOSIP_SILI%C4%86_GRAMATIKA_CRNOGORSKOGA_JEZIKA)
- *: Lingua Montenegrina 3, 2009 (http://www.fcjk.me/wp-content/uploads/2014/09/LM3.pdf)
- *: Lingua Montenegrina 4, 2009 (http://www.montenegrina.net/pages/pages1/knjizevnost/LM4.pdf)
- HRT (http://www.hrt.hr/index.php?id=76&tx_ttnews%5Btt_news%5D=59525&tx_ttnews%5BbackPid%5D=75&cHash=028d304836) Jezgra hrvatskog i crnogorskog jezika, 14. siječnja 2010.
- (cg.) Vijesti (https://web.archive.org/web/20130102190824/http://www.vijesti.me/vijesti/inicijativa-wikipediju-facebook-crnogorskom-jeziku-clanak-3680) Inicijativa za Wikipediju i Facebook na crnogorskom jeziku
- (cg.) Pobjeda (http://www.pobjeda.co.me/citanje.php?datum=2011-08-05&id=215682) Crnogorski jezik u evropskim školama, 5. kolovoza 2011.
- (cg.) Peticija Vladi Crne Gore za crnogorski jezik (https://www.change.org/p/vlada-crne-gore-rtcg-crnogorski-jezik)

Slavenski jezici ⇒ Indoeuropski jezici	
istočnoslavenski (6)	bjeloruski • staroruski † • ruski • rusinski • ukrajinski • Jazičije
zapadnoslavenski (12)	češki • kašupski • knaanski † • donjolužičkosrpski • gornjolužičkosrpski • polabski † • staropoljski † • srednjopoljski † • poljski • slovački • slovinački † • šleski
južnoslavenski (8)	bošnjački • bugarski • crnogorski • hrvatski • makedonski • starocrkvenoslavenski † • srpski • slovenski
	praslavenski † izumrli jezici